

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлено пріоритетні аспекти щодо підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах удосконалення сучасної музично-педагогічної освіти через упровадження європейської кредитно-трансферної системи. Проаналізовано питання оновлення форм і методів навчання, які допоможуть розкрити творчий потенціал і музичні здібності студента.

Особливу увагу приділено питанням співвідношення традиційних методів навчання та використання інноваційних технологій у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Визначено необхідність цілеспрямованого розвитку творчих здібностей безпосередньо через вільне володіння грою на музичних інструментах. Особливо розглянуто питання підвищення якості засвоєння циклу професійно орієнтованих дисциплін, до яких належать і виконавські музичні дисципліни.

Ключові слова: *кредитно-трансферна система навчання, музично-педагогічна освіта, особистісно-орієнтований та диференційований підходи, музично-інструментальна підготовка.*

Вітчизняна парадигма музично-інструментальної освіти переживає складний період сучасних перетворень, де на фоні традиційних форм і методів навчання активно розвивається практика впровадження інноваційних технологій. Подібні тенденції спонукають до оновлення форм і методів, які допоможуть розкрити творчий потенціал та педагогічні здібності студента. Центральною, якщо не головною проблемою стає підготовка вчителя як творчої особистості, здатної до самостійного вибору найбільш оптимальних варіантів змісту та методичного забезпечення музичної освіти школярів.

Музично-педагогічна освіта цілеспрямовано розвивається у напрямках відкритості та варіативності, узгоджуючись з існуючими типами навчальних закладів та їх рівнями. Впровадження сучасних педагогічних технологій у процес підготовки професійних кадрів забезпечує реалізацію особистісно-орієнтованого та диференційованого підходів, тим самим удосконалює зміст та поліпшує результат педагогічної діяльності.

Вагомою складовою змісту підготовки майбутнього вчителя музики є засвоєння циклу професійно орієнтованих дисциплін, до яких належать і виконавські музичні дисципліни: основний музичний інструмент, додатковий музичний інструмент, акомпанемент, оркестровий та ансамблевий клас, концертмейстерський клас тощо.

Сутність всебічної підготовки фахівця в процесі музично-інструментальної підготовки розглядалась у працях Л. Ісаєвої, Т. Корольової, Т. Масової, І. Могилевської, В. Муцмахера, І. Теребаєвої та ін. Теоретико-методологічним підґрунтям професійної підготовки педагога-музиканта є

загальнопедагогічні засади формування професійної майстерності. Означені питання розроблені О. Абдулліною, Ю. Азаровим, В. Бондарем, Я. Бурлакою, Ф. Гоноболіним, І. Зязюном, В. Загв'язинським, Н. Кузьміною, О. Морозом, О. Мудриком, М. Махмутовим, А. Петровським, М. Поташником, В. Семиченко, В. Сластьоніним, О. Скрипченко, Н. Тарасевич, І. Харламовим, Н. Хмель, О. Щербаковим, Г. Щукіною.

Методологія досліджень у сфері музичної педагогіки обґрунтована в працях О. Апраксіної, О. Арчажнікової, Л. Коваль, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової та ін. Історико-педагогічні та теоретико-методичні аспекти музично-педагогічної підготовки студентів висвітлені Л. Арчажніковою, Н. Вишняковою, В. Муцмахером, Г. Падалкою, І. Поляковою, Т. Танько та ін.

Зміст, форми й методи, умови ефективності професійної підготовки педагога-музиканта знайшли відображення в дисертаційних дослідженнях останніх років (Р. Кузьменко, Л. Майковська, А. Самусенко, Г. Стасько, Т. Стратан, О. Чеботаренко, В. Шварьов та ін.). Проблеми окремих компонентів музично-педагогічної підготовки вивчали Т. Білоусова, Є. Бондаревська, О. Гармаш, Н. Гребенюк, Т. Іванова, О. Рудницька, Н. Чепелева та ін. Зокрема, питанням розвитку інструментальної виконавської майстерності майбутніх педагогів-музикантів баяністів, акордеоністів присвячено наукові роботи І. Алексєєва, О. Андрейко, Д. Бабіч, Ю. Бай, Р. Безуглої, В. Белікової, В. Білоус, Н. Бойко, Л. Гусейнової, М. Давидова, В. Завьялова, А. Зайцевої, Є. Іванова, Є. Йоркіна, С. Карася, О. Катрич, В. Князева, Д. Кужелева, О. Олексюк, Н. Поповича, А. Рубан, В. Самітова, А. Чернованенка, В. Шарова, Г. Шахова, Д. Юника, Ю. Ястребова.

Теоретично та практично цінними для нашого дослідження виявляються нові концепції професійної підготовки в умовах євроінтеграції, розроблені Я. Боллюбашем, В. Євдокимовим, В. Журавльовим, В. Кременем, І. Прокопенком, М. Степком, К. Щербиною та ін.

Доцільність і актуальність дослідження особливостей реалізації диференційованого підходу в інструментальній підготовці майбутніх вчителів музики в сучасних умовах зумовлюється потребою подолати низку суперечностей між:

- соціальним замовленням висококваліфікованих педагогічних працівників та реальним рівнем фахової, зокрема музично-інструментальної підготовки вчителів музичного мистецтва;
- новими вимогами до професіоналізму вчителя музичного мистецтва сучасного загальноосвітнього навчального закладу і застарілим змістом, організаційними формами й методами професійної музично-інструментальної підготовки студента;
- необхідністю переходу на організацію професійної, зокрема музично-інструментальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва на основі диференційованого підходу та відсутністю науково-методичного забезпечення цього процесу.

Практичний досвід свідчить про необхідність і можливість розробки чітких, прозорих, зрозумілих і викладачеві, і студентам алгоритмів структурування навчального матеріалу з виконавських дисциплін на основі особистісно-орієнтованого та диференційованого підходів з урахуванням психолого-педагогічних особливостей кожного студента, рівня його попередньої інструментальної підготовки, а також співвідносних з ними критеріїв і показників навчальних досягнень, із запровадженням єдиних норм оцінювання [1; 2]. Практика доводить необхідність обов'язкового ознайомлення студентів з принципами й методами конструювання індивідуальної навчальної програми з дисциплін музично-інструментальної підготовки, спільного (викладач і студент) добору навчального музичного репертуару.

Автор статі працює викладачем основного музичного інструменту (баян, акордеон) в Комунальному закладі “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” (III рівень акредитації), навчаючи бакалаврів музичного мистецтва, в структурному підрозділі академії – Харківському педагогічному коледжі (II рівень акредитації), де навчає майбутніх молодших спеціалістів та Харківському національному педагогічному університеті ім. Г. С. Сковороди (IV рівень акредитації), готуючи до педагогічної діяльності спеціалістів. З 2004–2005 н. р. гостро постала потреба впровадження європейської кредитно-модульної системи навчання¹ у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації.

Мета статті – на підставі досвіду педагогічної роботи окреслити основні методологічні підходи (особистісно-орієнтований та диференційований) до розробки індивідуальних навчальних програм з дисципліни “Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)”, що входить до циклу професійно орієнтованих дисциплін навчального плану підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

У ході наукового пошуку встановлено, що провідним напрямом модернізації музично-інструментальної підготовки є розвиток професійних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва та формування потреби постійного самоаналізу й самовдосконалення.

Опрацювання та ґрунтовний аналіз першоджерел довели, що перед викладачами педагогічних навчальних закладів постало завдання максимального розкриття індивідуальності майбутнього вчителя музичного мистецтва, формування його як суб'єкта соціального та професійного життя, виховання у нього прагнення до самореалізації.

Кредитно-модульна система організації загальнопедагогічної підготовки студентів вимагає доцільності вибору змісту модулів загальнопедагогічної підготовки, що поєднують у собі як традиційні принципи (доступності, науковості, системності й послідовності дій, зв'язку теорії з практикою), так і нетрадиційних (педагогічної творчості, самоуправління, варіативності, створення ситуації емоційного сприйняття), поява яких зумовле-

¹ Сьогодні – європейська кредитно-трансферна система навчання (далі ЕКТС).

на новими практичними підходами й вимогами фахової підготовки та професійної діяльності майбутніх вчителів [3, с. 4–5].

На успішне розв'язання поставлених завдань спрямована розробка та реалізація в навчально-виховному процесі “індивідуального навчального плану” кожного студента, а також індивідуалізованої та особистісно-орієнтованої навчальної програми з виконавських музично-інструментальних дисциплін [4, с. 163; 5, с. 303–305].

Особистісно-орієнтований підхід сприяє підвищенню ролі людського чинника через індивідуалізацію навчання, врахування досвіду студента, його ставлення до дисципліни, що вивчається. Вивчення досвіду професійної музично-педагогічної освіти свідчить, що важливою умовою творчого розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва є індивідуалізація його музичної підготовки [6, с. 54]. Професійні знання, вміння та навички гри на інструментах надаються майбутньому вчителю музичного мистецтва в особистому контексті, а особисте й загальне взаємозбагачуються. Завдяки методично спрямованій індивідуальній аудиторній, самостійній та консультативній роботі у майбутнього вчителя музики формується комплекс професійних компетентностей.

Диференційований підхід у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва – це поступова переорієнтація на створення умов для набуття відповідного комплексу знань, вмінь та навичок, які сприяють формуванню особистості фахівця, здатного постійно змінюватись, самовдосконалюватись в умовах багатofакторного середовища: соціально-економічного, політичного, інформаційного й комунікаційного. Отже, диференційований підхід є особливо значущим у музично-педагогічній освіті.

Таким чином, модернізуючи музично-інструментальну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми прагнемо виховати особистість, яка має музично-педагогічний досвід та індивідуальні якості, що в сукупності надають можливість ефективно здійснювати професійну діяльність.

У контексті сучасних вимог майбутній вчитель музичного мистецтва повинен уміти заглибити своїх учнів у атмосферу творчості, пошуку нового, піддавати сумнівам сталі істини. Для успішного оволодіння мистецькими дисциплінами та формування творчого ставлення до процесу музично-педагогічного навчання доцільно виділити такі складові інтелектуальної діяльності, як сформованість елементарних пізнавальних процесів, активне мислення та організованість [7, с. 34–38; 8, с. 9–11].

Практика музично-інструментальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у вищих навчальних закладах свідчить, що прогнозованих позитивних результатів можна досягти за допомогою розробки індивідуалізованої та особистісно-орієнтованої навчальної програми з виконавських інструментальних дисциплін, аналізу та рефлексії досягнень, зіставлення нових знань, вмінь та навичок із набутим досвідом [3, с. 22–23]. У процесі опанування професійно-орієнтованих виконавських дисциплін

особливу увагу необхідно приділити якості засвоєння нової інформації, вмінню встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та прагненню вдосконалити набуті навички інструментального виконавства.

Професійна спрямованість навчання є ключовою в музично-інструментальній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вільне володіння музичним інструментом – один із засобів успіху його майбутньої професійної діяльності [9, с. 24–27]. Розвиток виконавських якостей не може розглядатися у відриві від педагогічного завдання. Музично-інструментальне навчання має бути спрямоване на професію вчителя музичного мистецтва. Педагогічно доцільно, щоб “індивідуальна навчальна програма” з виконавських інструментальних дисциплін була комплексною та містила мету, зміст, засоби, методiku, організаційні форми, що допомогатимуть підготовці кожного конкретного студента до майбутньої професійної діяльності.

Професійна підготовка майбутнього вчителя музики базується на урахуванні психологічних факторів в інструментально-виконавському навчанні. Такий підхід забезпечує оптимальні умови психологічної адаптації студентів до навчання, зокрема до таких форм роботи, як академічний концерт, контрольні модульні точки, іспити. Психофізична єдність виконавського процесу забезпечує поступове вдосконалення виконавської підготовки майбутнього вчителя музики та створює фундамент для професійного зростання.

Однією з інноваційних тенденцій модернізації навчально-виховного процесу з інструментальних виконавських дисциплін є нові форми звітності студентів, а саме: комплексний залік з виконання музичних творів, технічний залік з моделювання гам, методичний колоквиум тощо. Для активізації процесу оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками доречно здійснювати психолого-педагогічний моніторинг професійної здатності студента та його виконавських умінь і навичок, виявлення професійно-виконавських проблем. Створення та запровадження діагностичного інструментарію для визначення ступеня сформованості професійно важливих виконавських умінь і навичок, індивідуальних психологічних та фізіологічних особливостей студента позитивно впливатиме на професійну підготовку майбутнього вчителя музики.

Висновки. Таким чином, у контексті модернізації музично-інструментальної підготовки майбутній учитель музичного мистецтва – це особистість, яка оволодіває музично-педагогічним досвідом та індивідуальними виконавськими якостями, що в сукупності нададуть можливість ефективно здійснювати професійну музично-освітню діяльність. Результативність професійно орієнтованої інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики може бути забезпечена лише за певних умов, таких як:

а) розробка та реалізація особистісно-орієнтованих індивідуальних навчальних програм з виконавських дисциплін;

б) створення діагностичного інструментарію для моніторингу сформованості професійно важливих особистісних якостей, знань, умінь і навичок студентів;

в) забезпечення органічної єдності процесів здобуття студентами теоретичних знань, виконавських умінь і навичок та напрацювання досвіду професійної музично-педагогічної діяльності.

Отже, питання фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та умови професійної музично-інструментальної підготовки на сучасному етапі модернізації педагогічної освіти вимагає подальших розвідок та ґрунтовного дослідження.

Список використаної літератури

1. Спірін О. М. Диференційований підхід у вивченні основ штучного інтелекту : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. М. Спірін ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2001. – 20 с.

2. Упатова І. П. Диференційований контроль навчальних досягнень учнів основної школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / І. П. Упатова ; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2008. – 20 с.

3. Мачинська Н. І. Модульна організація загально педагогічної підготовки майбутніх учителів в умовах коледжу : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти / Н. І. Мачинська. – Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2006. – 23 с.

4. Апраксина О. А. О современных требованиях к подготовке учителя-музыканта для общеобразовательной школы / О. А. Апраксина // Музыкально-педагогическая подготовка учителя. – М. : МГПИ, 1972. – 213 с.

5. Снедкова Л. А. Співробітництво викладача і студента при розробці індивідуальної освітньо-професійної програми з інструментально-виконавських дисциплін / Л. А. Снедкова // Кредитно-модульна та модульно-рейтингова системи організації навчального процесу в коледжах і технікумах. Стан. проблеми, перспективи : зб. матеріалів науково-методичної конференції. – Харків, 2008. – С. 303–305.

6. Давидов М. А. Школа виконавської майстерності баяніста (акордеоніста) / М. А. Давидов. – Київ : Музична Україна, 1998. – 112 с.

7. Євдокімов В. І. Підготовка вчителя в умовах євроінтеграції : навч. посіб. / В. І. Євдокімов, Г. Ф. Пономарьова, Л. Д. Покроєва, В. В. Луценко. – Харків : ХОНМІ-БО, 2006. – 204 с.

8. Белова Н. К. Профессионально-педагогическая подготовка студентов к формированию восприятия музыки школьниками : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 [Електронний ресурс] / Н. К. Белова. – Москва, 1982. – 16 с. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/>.

9. Арчажникова Л. Г. Способности к осуществлению муз.-пед. деятельности / Л. Г. Арчажникова // Вопросы фортепианной подготовки. – Москва, 1980. – С. 23–30.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2014.

Снедкова Л. А. Модернизация профессионально-ориентированной музыкально-инструментальной подготовки учителя музыкального искусства

В статье освещены приоритетные аспекты подготовки будущего учителя музыкального искусства в условиях совершенствования современного музыкально-педагогического образования благодаря внедрению европейской кредитно-трансферной системы. Проанализированы вопросы обновления форм и методов обучения, которые помогут раскрыть творческий потенциал и музыкальные способности студента.

Особое внимание уделено вопросам соотношения традиционных методов обучения и использования инновационных технологий в процессе профессиональной подготовки будущего учителя музыкального искусства. Определена необходимость целенаправленного развития творческих способностей непосредственно через овладения игрой на музыкальных инструментах. Отдельно рассмотрены вопросы повышения качества усвоения цикла профессионально ориентированных дисциплин, к которым относятся и исполнительские музыкальные дисциплины.

Ключевые слова: *кредитно-трансферная система обучения, музыкально-педагогическое образование, личностно-ориентированный и дифференцированный подходы, музыкально-инструментальная подготовка.*

Snedkova L. Modernization Professionally Oriented Music Instrumental Music Art Teacher Training

The article highlights the priority aspects of the preparation of the future teachers of music in terms of improving the modern music teacher education through the use of innovative technologies on the background of traditional forms. Marked tendency to orient renewal forms and methods for identifying the highest quality of creative and musical abilities of the student. This modernization of the education system is possible thanks to the introduction of the European credit transfer system. In particular, the paper analyzes the issues of updating the forms and methods of training that will help reveal the creativity and musical abilities of the student. Become a central issue of training of the future teacher as a creative personality, capacity for independent decisions and choices the best options for the content and methodological support of music education students.

Particular attention is paid to the relation of traditional teaching methods and the use of innovative technologies in the training of the future teacher of music. Identified the need to develop creative abilities targeted directly through mastering playing musical instruments.

Separately, the issues of improvement of quality of assimilation cycle professionally oriented disciplines (these include the performing and musical disciplines). Indicated the necessity and possibility of well-designed, transparent, accessible (for teachers and students) algorithms structuring educational material subjects performing cycle, based on student-centered and differentiated approach taking into account the psychological characteristics of the student, the level of its initial instrumental training, and correlated them with the criteria and indicators of educational achievement.

On the basis of the experience of pedagogical work identified the main approaches to the development of individual training programs with discipline "Special musical instrument (accordion, accordion)". The above approaches provide the optimum conditions of psychological adaptation of students to the educational process Creation and implementation of a diagnostic tool for determining the degree of readiness of professionally important performing skills, individual psychological and physiological characteristics of the student's positive impact on the training of the future teacher of music.

Key words: *credit transfer system of learning, music teacher education, student-centered and differentiated approach, musical and instrumental training.*